

Magda Kalkowska

Drogi edukacyjne polskich emigrantek w Niemczech: przyczynki empiryczne

Problemy Profesjologii nr 1, 121-132

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Magda Kalkowska

DROGI EDUKACYJNE POLSKICH EMIGRANTEK W NIEMCZECH. PRZYCZYNKI EMPIRYCZNE

Streszczenie

Niemcy to tradycyjne miejsce dla osób wyjeżdżających z Polski, co plasuje Polaków jako trzecią najliczniejszą społeczność cudzoziemców w Republice Federalnej Niemiec. Warto podkreślić, że proporcje płci w polskiej społeczności są dość zrównoważone. Ten artykuł zawiera cząstkowe wyniki badań przeprowadzonych wśród polskich kobiet emigrantów w Niemczech. Tekst wskazuje formy edukacji podejmowane przez polskie kobiety w Niemczech i przedstawia krótką charakterystykę wybranych placówek edukacyjnych, z których oferty skorzystały respondenci.

EDUCATIONAL WAYS OF POLISH FEMALE EMIGRANTS IN GERMANY. BASED ON INDIVIDUAL RESEARCH

Summary

Germany is a traditional destination for people emigrating from Poland, which ranks Poles as the third most numerous community of foreigners in the Federal Republic of Germany. It is worth highlighting that the proportions of sexes in the Polish community are rather balanced. This article includes fragmentary results of research conducted among Polish female emigrants in Germany. This text indicates forms of education undertaken by Polish women in Germany and presents a short characteristics of chosen educational institutions, whose offer the respondents took advantage of.

Edukacja i praca

Środowisko pracy ponowoczesnego człowieka nacechowane jest nieprzerwaną tendencją do zmian, rozwoju. Względnie uporządkowany bieg życia zawodowego ewoluował w stronę poczucia niepewności i destabilizacji, czyniąc karierę zawodową nieprzewidywalną i złożoną z wielu epizodów¹.

Droga edukacyjna oraz droga zawodowa są w dzisiejszym świecie nierozłączne. Zachowanie pozycji na rynku pracy nie jest jednorazowym wysiłkiem edukacyjnym. Jak wskazuje H. Bednarzyk „Praca była i staje się coraz bardziej, razem z wykonywaniem zadań zawo-

¹ M. Piorunek, *Bieg życia zawodowego człowieka. Kontrast transformacji kulturowych*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009.

dowych, procesem kształcenia. Nie tylko uzyskanie pracy, ale jej utrzymanie w zmieniającym się środowisku technicznym i społecznym wymaga stałego rozwoju zawodowego, uczestnictwa w ustawicznej edukacji”². E. Solarczyk-Ambrozik znaczenie kształcenia ustawicznego ujmuje jako wymóg cywilizacyjny oraz wielkie wyzwanie stojące przed jednostką. Podkreśla potrzebę twórczego podejścia do kreowania biegu własnego życia, w którym niezbędny staje się „edukacyjny styl życia”³.

Łatwość, z jaką możemy dziś komunikować się i pokonywać odległości pomiędzy krajami ułatwia podjęcie świadomego wyboru, by konstruować zupełnie nowe doświadczenia zawodowe lub kontynuować biografię zawodową poza granicami Polski⁴.

Według Głównego Urzędu Statystycznego partycypacja kobiet w wieku 25-64 lata w różnych formach kształcenia ustawicznego była w roku 2008 na poziomie 5,2% i w skali Unii Europejskiej był to wynik poniżej przeciętnej (10,4%)⁵. Powstaje zatem pytanie, jak polska emigracja dostosowuje się do potrzeby całościowej edukacji, żyjąc i pracując w obcym kraju.

W artykule podjęto tematykę aktywności edukacyjnej zawężając ją do polskich emigrantek w Niemczech. Informacje te tworzą tło służące przedstawieniu form oraz niektórych placówek kształcenia, z których Polki korzystają w celu podniesienia swojej konkurencyjności na rynku pracy.

Polska emigracja w Niemczech

Przyglądając się migracjom zarobkowym Polaków w ostatnich kilkunastu latach trzeba wskazać, że zmiany dokonujące się w kraju w wyniku transformacji społeczno-gospodarczej, a w dalszej kolejności przystąpienie Polski do Unii Europejskiej zintensyfikowały to zjawisko⁶. Jeśli chodzi o rolę Niemiec jako kraju docelowego emigracji Polaków, to od początku

² H. Bednarczyk, *Ustawiczna edukacja zawodowa wobec europejskiego rynku pracy i kształcenia*, Edukacja Ustawiczna Dorosłych, nr 3, 2007, s. 41.

³ E. Solarczyk-Ambrozik, *Kształcenie ustawiczne w perspektywie globalnej i lokalnej. Między wymogami rynku a indywidualnymi strategiami edukacyjnymi*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2004, s. 7.

⁴ A. Bańka, *Otwartość na nowe doświadczenia życiowe. Podstawy teoretyczne oraz struktura czynnikowa Skali Otwartości na Kariere Międzynarodową*, PRINT-B, Warszawa 2005; G. Babiński, *Polonia i emigracja z Polski na tle współczesnych przemian etniczności i migracji międzynarodowych*, [w:] *Polacy i Polonia na świecie: stan badań i ich perspektywy na XXI wiek: materiały z międzynarodowej konferencji naukowej – Suwałki, 15-17 września 2006 roku*, K. Dopierała, A. Sudoł (red.), Wydawnictwo „Hańcza”, Suwałki 2008.

⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Aktywność ekonomiczna ludności Polski I Kwartał*, Warszawa 2009, s. 89, [w:] http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_pw_aktyw_ekonom_ludnosc_i_kw_2009.pdf (4.05.2013).

⁶ Z. Kawczyńska-Butrym, *Migracje – zmiany położenia społecznego*, [w:] *Migracja wyzwanie XXI wieku*, M.S. Zięba (red.), Lubelska Szkoła Biznesu Sp. Fundacji Rozwoju KUL, Lublin 2008.

lat 90. był to często obierany kierunek⁷. Jak podaje CBOS, w minionej dekadzie kraj ten nadal ma silną pozycję w zagranicznych migracjach z Polski⁸. Niemcy stanowią również często cel migracji sezonowych Polaków⁹.

W niniejszym opracowaniu podjęto problem odłamu „nowej” emigracji z Polski do Niemiec”, który datowany jest od 1980 roku¹⁰. Z tego względu zaprezentowana zostanie poniżej tylko krótka typologia migrantów w postaci czterech grup. Za M. Guziuk, wskazuje się na¹¹:

- Przesiedleńców;
- Azylantów;
- Emigrantów zarobkowych;
- Emigrantów nielegalnych.

Według danych niemieckiego Centralnego Rejestru Cudzoziemców (stan: 31 grudnia 2011; niem. *Ausländerzentralregister* – AZR) w Niemczech zamieszkuje 468.481 obywateli polskich, w tym 233 133 kobiet. Tym samym Polacy stanowią trzecią, co do wielkości, grupę narodową wśród pozostałych obcokrajowców (prawie 7%). W RFN najwięcej przebywa cudzoziemców pochodzących z Turcji oraz Włoch¹².

Jednakże skala zamieszkującej w tym kraju zbiorowości imigrantów jest większa, jeśli wziąć pod uwagę ludność o pochodzeniu migracyjnym ogółem (dodatkowo imigranci naturalizowani, imigranci drugiego pokolenia, przesiedleńcy i późni przesiedleńcy), czyli tworzącą kategorię osób o tzw. *Migrationshintergrund*¹³. Wówczas liczebność polskiej społeczności imigracyjnej wzrasta do 1.473.000 (9,2% ludności Niemiec)¹⁴.

Najważniejszymi sektorami zatrudnienia Polaków w Niemczech są: sektor usługowy, przemysł produkcyjny oraz handel, gastronomia i komunikacja¹⁵.

⁷ E. Marek, *Praca Polaków w Niemczech. Półtora wieku emigracji zarobkowej*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2008.

⁸ CBOS, *Wyjazdy zarobkowe za granicę*, Komunikat z badań, Warszawa 2012.

⁹ E. Kępińska, *Migracje sezonowe z Polski do Niemiec. Mechanizmy rekrutacji, rola rodziny i różnicowanie według płci*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008; T. Budnikowski, *Polacy na niemieckim rynku pracy*, Przegląd Zachodni, nr 2, 2011.

¹⁰ M. Guziuk, *Polacy – emigranci w Niemczech u schyłku XX i na początku XXI wieku. Bariery psychospołeczne*, [w:] *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość*, D. Lalak (red.), Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2007, s. 213.

¹¹ Ibidem, s. 214; por. Ch. Pallaske, *Migration aus Polen In der Bundesrepublik Deutschland in den 1980er und 1990er Jahren: Migrationsverläufe und Eingliederungsprozesse in sozialgeschichtlicher Perspektive*, Waxmann, Münster 2002.

¹² Statistisches Bundesamt, *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit – Ausländische Bevölkerung. Ergebnisse des Ausländerzentralregisters*, Wiesbaden 2012.

¹³ Szczegółową definicję kategorii osób o pochodzeniu migracyjnym podaje Mikrozensus (Statistisches Bundesamt, *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit – Bevölkerung mit Migrationshintergrund. Ergebnisse des Mikrozensus 2011*, Wiesbaden 2012, s. 6).

¹⁴ Statistisches Bundesamt, *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit – Bevölkerung...*, op. cit.

¹⁵ Ibidem, s. 281.

Kontekst aktywności edukacyjnej Polaków w Niemczech

Reprezentatywny sondaż przeprowadzony wśród pięciu najliczniejszych grup obcokrajowców w Niemczech zrealizowany przez Federalny Urząd ds. Migracji i Uchodźców (niem. *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge* – BAMF) na zlecenie Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w latach 2006/2007 wskazał, że polska grupa narodowościowa wyróżnia się pod względem szczebla ukończonej edukacji. 38,9% Polaków¹⁶ posiada świadectwo ukończenia kształcenia na poziomie szkoły średniej¹⁷, określane powszechnie jako niem. *Abitur* – pol. matura. Szczególną uwagę zwracają tutaj kobiety. Z cytowanych badań wynika, że 46,8% Polek uzyskało nadmieniony tutaj poziom edukacji¹⁸.

Również, jeśli chodzi o posiadane kwalifikacje zawodowe, sondaż BAMF wykazał, że jest to mocna strona Polaków, gdyż są one lepsze od czterech pozostałych grup narodowościowych obcokrajowców. W raporcie wskazano, że Polacy częściej niż inne grupy zdobyli w Niemczech przyuczenie do zawodu na poziomie szkół zawodowych, posiadają dyplom mistrza, technika lub dyplom uczelni wyższej¹⁹.

Odnosnie do wykształcenia Polaków uzyskanego w Polsce, z raportu wynika, że 14,7% osób ukończyło w Polsce studia, z czego w około połowie przypadków ich wykształcenie nie zostało uznane w kraju przyjmującym. Natomiast 54,1% zdobyło w Polsce przyuczenie do zawodu, z czego 22,9% przypadków kwalifikacje te uznano w Niemczech²⁰.

Wyżej przywołany sondaż nie diagnozował aktywności imigrantów w ramach kształcenia ustawicznego. Sięgając jednak do wyników niemieckiego Socjoekonomicznego Badania Panelowego (niem. *Sozio-ökonomisches Panel SOEP*) okazuje się, że kategoria osób o polskim pochodzeniu migracyjnym wykazuje umiarkowaną aktywność pod względem dokształcania zawodowego np. w formie kursów. Jedna piąta polskich migrantów jest zainteresowana podnoszeniem swoich kwalifikacji (20%). Polacy ustępują miejsca Niemcom (30%), którzy przykładają większą wagę do kształcenia ustawicznego. Jest to jednak lepszy wynik niż w przypadku migrantów pochodzenia włoskiego (12,7%) czy tureckiego (8,8%) i świadczy o tym, iż Polacy są świadomi potrzeby całożyciowego uczenia się²¹. Niskie kwalifikacje za-

¹⁶ Dla Turków, którzy osiągnęli na tym szczeblu najslabszy wyniki wśród pozostałych czterech nacji wskaźnik ten wynosił 9,9% (Ch. Babka von Gostomski, *Fortschritte der Integration. Zur Situation der fünf größten in Deutschland lebenden Ausländergruppen. Forschungsbericht 8*, Nürnberg 2010, s. 82).

¹⁷ Niem. *Allgemeine Hochschulreife* lub *Fachhochschulreife*.

¹⁸ Ch. Babka von Gostomski, *op. cit.*, s. 82, 92.

¹⁹ *Ibidem*, s. 95.

²⁰ *Ibidem*, s. 98.

²¹ H. Öztürk, *Weiterbildungsbeteiligung von Menschen mit Migrationshintergrund in Deutschland*, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, nr 5, 2009, s. 27.

wodowe są czynnikiem, który bardzo często przesądza o bezrobociu cudzoziemców w warunkach pogorszenia się sytuacji gospodarczej kraju przyjmującego, co zmusza ich do życia z zasiłków dla bezrobotnych lub świadczeń socjalnych²².

Podstawa metodologiczna badań

Bliższemu poznaniu dróg edukacyjnych Polaków w Niemczech posłużyły badania ilościowe. Jest to popularne podejście badawcze w badaniach nad procesami migracyjnymi²³. Postawione pytania badawcze miały szeroki zasięg i dotyczyły identyfikacji doświadczeń zawodowych Polek w Niemczech oraz czynników mających wpływ na rozwój ich kariery. W artykule zaprezentowane zostaną jedynie częściowe wyniki weryfikacji empirycznych, związane z prezentowanym zagadnieniem. Badania oparto na metodzie sondażu diagnostycznego zrealizowanego za pomocą ankiety, której narzędziem był przygotowany kwestionariusz.

W próbie badawczej znalazło się 150 polskich emigrantek, mieszkających w Niemczech przynajmniej od dwóch lat i posiadających częściowo doświadczenie zawodowe na polskim rynku pracy. Ankietę przeprowadzono w latach 2010-2011. Terenem badań stały się Niemcy Zachodnie, które tradycyjnie są częściej obieranym kierunkiem mobilności niż dawna NRD²⁴. Prezentowane wyniki i interpretacje są fragmentaryczne i odnoszą się tylko do wybranych wątków z życia Polek w aspekcie kształcenia na emigracji, które było przez nie zrealizowane do momentu badania. Należy również podkreślić, iż mała próba badawcza nie pozwala na dokonywanie generalizacji w rozważanym aspekcie i stanowi przyczynek do dalszych eksploracji o podobnym charakterze.

Drogi edukacyjne badanych w warunkach emigracji

Polki należące do badanej grupy przybyły do Niemiec, ukończywszy w Polsce różne etapy kształcenia. Posiadane wykształcenie stało się zatem podbudową do dalszego uzupełniania kwalifikacji.

²² A. Stach, *Imigranci i gastarbeiterzy*, Przegląd, nr 47, 2001, [w:] <http://www.przeglad-tygodnik.pl/pl/artukul/imigranci-gastarbeiterzy> (3.06.2013).

²³ E. Jaźwińska, *Metody ilościowe w badaniach nad migracjami międzynarodowymi*, Przegląd Polonijny, nr 3, 2005.

²⁴ P. Cichoński i in., *Polacy w Niemczech. Raport z badań. Ekspertyza dla Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP*, Instytut Zachodni, Poznań 2011; M. Guziuk, *op. cit.*

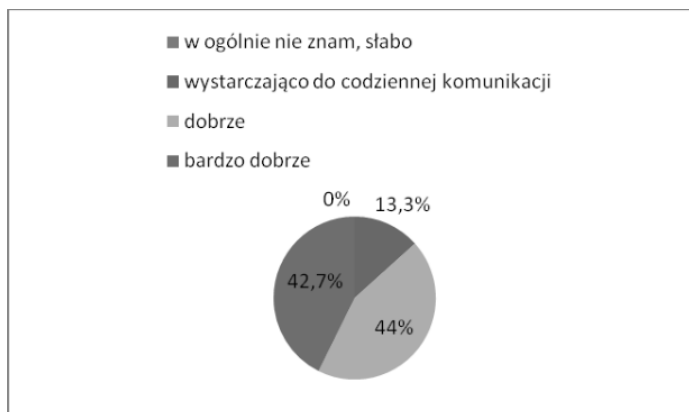
Z uzyskanego materiału empirycznego wynika, że próbie badawczej dominują osoby, które wyemigrowały posiadając już wykształcenie wyższe (34%) (w tym nieukończone 8%) lub średnie (46,7%). Można zatem przypuszczać, że część diagnozowanych kobiet kształciła się dalej w Niemczech na drodze doskonalenia zawodowego i podnoszenia kwalifikacji.

Z punktu widzenia mającej nastąpić integracji zawodowej ważny jest stopień znajomości języka niemieckiego w ocenie własnej badanych przed wychodźstwem z Polski. Z odpowiedzi Polek, że prawie trzy czwarte (74%) próby badawczej nie było w stanie bez problemów komunikować się w języku kraju przyjmującego. Osoby te oceniły swoje umiejętności jako zerowe, słabe lub średnie.

Zrozumiałe jest zatem, że ponad połowa z nich zdecydowała się uczęszczać w Niemczech na kurs języka niemieckiego ogólnego lub fachowego 58,6%. Jest to zarazem najpopularniejsza forma edukacji, gdyż opanowanie języka kraju goszczącego staje się narzędziem integracji w społeczeństwie niemieckim, wejścia na rynek pracy i dalszego rozwoju zawodowego²⁵. Tworzy początek przezwyciężania psychospołecznej bariery językowej, która bywa szczególnie dotkliwa w procesie adaptacji do życia w nowym otoczeniu kulturowym²⁶.

Respondentki w znacznym stopniu poprawiły swoje kompetencje w zakresie języka niemieckiego w porównaniu do etapu sprzed emigracji. Ich progres egzemplifikuje poniższy wykres.

Wykres. Znajomość języka niemieckiego w momencie badania (N=150).

Źródło: Badania własne

²⁵ S. Haug, *Der Zweitspracherwerb bei Ausländern, Aussiedlern und neuen Zuwanderern. Eine Analyse des Sozio-ökonomischen Panels und des Integrationssurveys des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung (BiB)*, *Deutsch als Zweitsprache*, nr 4, 2006, s. 19.

²⁶ M. Guziuk, *op. cit.*, s. 221-224.

W dalszej kolejności wśród najczęściej wybieranych dróg edukacyjnych znalazły się różnego rodzaju kursy, na przykład: zawodowe, obsługi komputera czy prawa jazdy. Prawie jedna piąta uczestniczek badania odbyła staż adaptacyjny²⁷/kształcenie regulowane²⁸ konieczne do uznania polskich dyplomów i kwalifikacji w Niemczech. Około co szоста badana trafiła na uczelnię wyższą w celu dalszej nauki, najwięcej Polek w tym gronie uzyskało tytuł magistra. Ponadto Polki odbywały w Niemczech również tzw. przyuczenie do zawodu (niem. *Ausbildung*) oraz szkolenia. Procentowy rozkład uzyskanych odpowiedzi prezentuje poniższa tabela. – Co najistotniejsze, w próbie odnotowano stuprocentową aktywność edukacyjną. Wszystkie respondentki wskazały na przynajmniej jedną odbytą formę podnoszenia kwalifikacji zawodowych w Niemczech.

Tabela. Formy dodatkowego kształcenia na emigracji

Forma dodatkowego kształcenia/uzyskane kwalifikacje lub tytuł zawodowy	%
Studia doktoranckie (w trakcie)	0,7
Studia podyplomowe	1,3
Magister	12
Licencjat lub inżynier	2,7
Kursy ogólne j. niemieckiego	51,3
Kursy j. niemieckiego zawodowego	7,3
Inne kursy językowe	4
Nauka zawodu (<i>Ausbildung</i> ²⁹)	8,7
Kursy dające uprawnienia zawodowe (np. opiekun osób starszych)	26,7
Szkolenia	8
Szkoła średnia	1,3
Kurs prawa jazdy	2
Kursy obsługi komputera	6
Staż adaptacyjny/kształcenie regulowane konieczne do uznania polskich dyplomów i kwalifikacji w Niemczech.	17,3

²⁷ „Staż adaptacyjny: wykonywanie zawodu regulowanego w przyjmującym państwie członkowskim pod nadzorem wykwalifikowanego przedstawiciela tego zawodu, gdzie takiej praktyce odbywanej pod nadzorem powinno towarzyszyć dalsze kształcenie. Powyższy okres nadzorowanej praktyki podlega ocenie” (*System uznawania kwalifikacji zawodowych*, [w:] http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/c11065_pl.htm (23.04.2013)).

²⁸ „Kształcenie regulowane: każdy rodzaj kształcenia, które w szczególności sposób przystosowane jest do potrzeb wykonywania określonego zawodu oraz obejmuje kurs lub kursy uzupełnione, w stosownych przypadkach, kształceniem zawodowym albo praktyką w okresie próbnym lub praktyką zawodową. Struktura i poziom kształcenia zawodowego oraz praktyk w okresie próbnym lub praktyk zawodowych określane są w ustawach, przepisach wykonawczych lub administracyjnych danego państwa członkowskiego albo są nadzorowane bądź zatwierdzane przez wyznaczony w tym celu organ” (Ibidem).

²⁹ Nauka zawodu, trwa zwykle 2-3 lata i łączy naukę teorii z praktykami zawodowymi. Praktyczna nauka zawodu odbywa się w zakładach pracy, natomiast wiedza teoretyczna zdobywana jest w państwowych szkołach zawodowych w formie nauczania blokowego lub w określone dni.

Inne formy kształcenia	0,0
Brak aktywności edukacyjnej	0,0
Niepełne wykształcenie wyższe	0,7

* Pytanie wielokrotnego wyboru – wyniki nie sumują się do 100%.

Źródło: Badania własne.

Drugą odsłoną weryfikacji dróg edukacyjnych badanych polskich emigrantek jest wskazanie, w jakich miejscach realizowały one swoje zamiary kształcenia, podnoszenia kwalifikacji. Z pomocy jakich placówek korzystały?

- Uniwersytety Ludowe (niem. *Volkshochschule* – VHS)
- Fundacje
- Akademia Ekonomiczno-Społeczna Izby Pracobiorców (niem. *Wirtschafts- und Sozialakademie der Arbeitnehmerkammer* – WiSoAK)
- Ośrodki doskonalenia zawodowego
- Szkoły językowe
- Szkoły wyższe (uniwersytety, wyższe szkoły zawodowe)
- Przyuczenie do zawodu (niem. *Ausbildung*)
- Szkoły oferujące kształcenie zawodowe (np. szkoła medyczna, w tym prywatne)
- Zakład pracy
- Inne.

Weryfikacje empiryczne wykazały, że diagnozowane polskie emigrantki poświęciły na doskonalenie i doksztalcenie zawodowe średnio 2 lata i 3 miesiące. Jako że badane podawały wyłącznie czas trwania danej formy edukacji (nie przedziały czasowe) dopuszcza się, iż okres ten mógł być w istocie krótszy, w momencie gdy osoba realizowała jednocześnie np. kurs nauki języka obcego oraz studia.

Jeśli chodzi o źródła finansowania form doksztalcenia i przekwalifikowania, co druga respondentka wskazała przyznała, że środki pochodziły z instytucji odpowiadającej polskiemu urzędowi pracy bądź były jej własnymi. W przypadku prawie jednej czwartej ankietowanych to pracodawca pokrywał koszty nauki.

Wybrane placówki kształcenia

Jak widać w powyższym punkcie, obserwuje się spore zróżnicowanie pod względem miejsc zdobywania nowej wiedzy i umiejętności. Nie wszystkie z placówek znane są powszechnie w Polsce, choć w Niemczech cieszą się popularnością, zarówno wśród ludności rodzimej, jak

i migrantów. Poniżej scharakteryzowano i przybliżono profil działalności wybranych instytucji, interesujących i ważnych ze względu na swoją ofertę kształcenia.

Uniwersytety Ludowe

Diagnozowane podczas badań własnych kobiety najczęściej korzystały z oferty kursów proponowanych przez działające lokalnie uniwersytety ludowe³⁰ rozmieszczone na terenie całych Niemiec. Najczęściej brały udział w kursach językowych.

Volkshochschulen są placówkami kształcenia pozaszkolnego. Ich oferta trafia do szerokiego grona odbiorców ze względu na niższe koszty kształcenia niż w innych placówkach. Dzieje się tak, ponieważ uniwersytety ludowe są dotowane przez kraje związkowe lub miasta.

Uniwersytety mają swoją rolę w integracji obcokrajowców w społeczeństwie. Z kursów doskonalenia zawodowego bardzo często korzystają migranci. Na ciekawą inicjatywę ze strony m.in. VHS zwróciły uwagę A. Kriszan i M. Szaniawska-Schwabe, które przeprowadziły badania nad nową polską migracją do Niemiec na terenach pogranicznych.

Aby zniwelować bariery mentalne i językowe po stronie niemieckiej, lokalne szkoły, jak wspomniana już powiatowa wyższa szkoła ludowa w Pasewalku, oferują także kursy języka polskiego, organizują podróże studyjne do Polski, wieczory filmowe, wykłady czy partnerstwo językowe³¹.

Uniwersytety ludowe oferują m.in. kształcenie zawodowe, indywidualne, polityczne, kulturowe i ogólne. Jest ono realizowane niezależnie od wieku, kraju pochodzenia, poglądów oraz płci zainteresowanych. Przykładem jednej z działających prężnie tego rodzaju szkół jest Volkshochschule Münster znajdująca się w kraju związkowym Nadrenia Północna-Westfalia, który to land jest częstym kierunkiem emigracji Polaków³².

VHS Münster oferuje zajęcia m.in. z takich dziedzin jak: języki i kraje, zdrowie czy zawód i gospodarka. Według danych udostępnionych przez placówkę rocznie korzysta z jej oferty ok. 20 000 osób. Warto również wspomnieć, że w VHS Münster pracuje pozaetatowo 550 docentów, którzy wspierają zespół nauczycieli i wykładowców swoją wiedzą i podnoszą jakość kształcenia.

³⁰ <http://vhs.muenster.de> (24.04.2013).

³¹ A. Kriszan, M. Szaniawska-Schwabe, *Nowa polska migracja do Niemiec w pogranicznych społecznościach lokalnych – perspektywa niemiecka*, [w:] *Znikająca zagranica*, A. Łada, J. Segeš Frelak (red.), Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012, s. 72

³² Por. M. Guziuk, *op. cit.*

Fundacja im. Ottona Beneckego

Fundacja Otto Benecke Stiftung e.V.³³ – OBS została powołana w 1965 roku jako organizacja pożytku publicznego istniejąca na zlecenie różnych ministerstw i instytucji. W swojej działalności jest ukierunkowana na pomoc i wsparcie integracji cudzoziemców w społeczeństwie niemieckim poprzez realizację programów i projektów. Ponadto umożliwia ona młodym emigrantom kształcenie i doksztalcanie w zależności od indywidualnych potrzeb. OBS organizuje również seminaria dotyczące dalszego kształcenia oraz wyboru zawodu.

Fundacja realizuje m.in. program AQUA skierowany do bezrobotnych absolwentów wyższych uczelni, zarówno do osób posiadających obywatelstwo niemieckie, jak i do cudzoziemców. Absolwenci uzyskują wsparcie umożliwiające adaptację na niemieckim rynku pracy.

OBS realizuje swoje cele kształcenia poprzez kursy i szkolenia uzupełniające edukację akademicką realizowane we współpracy ze szkołami wyższymi, kursy językowe przygotowywane wspólnie z jednostkami kształcenia, doradztwo, jak również seminaria i treningi. Fundacja angażuje się na rzecz wymiany specjalistów i młodzieży oraz zagranicznych studentów. Z jej wsparcia może korzystać także młodzież i dorośli rodzimego pochodzenia, jeśli szukają na przykład stażu koniecznego w celu podjęcia praktycznej nauki zawodu albo znalezienia miejsca pracy dla wykwalifikowanych pracowników. Fundacja współpracuje z federacją i krajami związkowymi, gminami, zrzeszeniami i przedsiębiorcami, działa też w ramach sieci, którą tworzą specjaliści, naukowcy i lokalni fachowcy z Niemiec i innych krajów. Fundacja pomogła już 250 000 podopiecznym.

Akademia Ekonomiczno-Społeczna Izby Pracobiorców w Bremen

Wirtschafts- und Sozialakademie der Arbeitnehmerkammer – WiSoAK³⁴ jest organizacją pożytku publicznego. Działa na obszarze regionu metropolijnego Brema-Oldenburg na północnym zachodzie Niemiec. W ramach jej rozbudowanej działalności oferowane są m.in. seminaria, kursy oraz doksztalcanie i doskonalenie zawodowe dla osób szukających nowych perspektyw zawodowych.

Realizowane są także np. projekty doskonalenia zawodowego skierowane do kobiet. Akademia wyróżnia się w regionie ze względu na swoją ofertę, która umożliwia zainteresowanym zdobycie kwalifikacji w takich dziedzinach jak ekonomika przedsiębiorstw, zawody handlowe oraz zawody z grupy specjalistów do spraw zdrowia, pod tym względem WiSoAK jest od dłuższego czasu ważnym i uznanym partnerem w regionie metropolijnym Brema-Oldenburg na północnym zachodzie Niemiec.

³³ <http://www.obs-ev.de> (24.04.2013).

³⁴ <http://www.wisoak.de> (24.04.2013).

Ośrodek Kształcenia Kadr Gospodarki Berlina i Brandenburgii

Bildungswerk der Wirtschaft in Berlin und Brandenburg – BBW³⁵, ośrodek założono w 1972 roku. Działa jako organizacja pożytku publicznego. Kształci specjalistów i kadre kierowniczą w zakresie gospodarki w placówkach zlokalizowanych ponad dwudziestu pięciu miejscowościach, a także (na życzenie) bezpośrednio w przedsiębiorstwach. Nauka zorganizowana przez BBW umożliwia przekazanie absolwentom uczelni wyższych uzyskanie kompetencji zawodowych oraz osobistych, kształcenie w zawodzie na wszystkich poziomach nauczania.

Izby Przemysłowo-Handlowe

Izby Przemysłowo-Handlowe – Industrie Handelskammer – IHK³⁶ w swojej szerokiej działalności na rzecz gospodarki regionalnej prowadzą również działalność związaną z kształceniem i podnoszeniem kwalifikacji (kształcenie zawodowe, doradztwo zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, przekwalifikowanie, doskonalenie zawodowe itd.).

Zakończenie

Powyżej przedstawione instytucje kształcenia stanowią jedynie przykład możliwości podnoszenia kwalifikacji lub zdobywania nowego zawodu w Niemczech. Jak pokazują fragmentarycznie przedstawione weryfikacje empiryczne, respondentki włożyły wysiłek w proces edukacji na emigracji, by zwiększyć swoje szanse na niemieckim rynku pracy. W momencie badania wskaźnik ukończonego wykształcenia wyższego w badanej grupie był o 12 pkt. proc. wyższy niż przed emigracją.

Badane Polki starały się pomnażać swoje zasoby wiedzy i umiejętności wyniesione z Polski. Taka strategia sprzyjała uniknięciu deprecjacji posiadanych kompetencji zawodowych. Dalsze analizy badań pokazały, że trzy czwarte kobiet w ocenie własnej nie pracuje na emigracji poniżej swoich kwalifikacji. Ponadto warto nadmienić, że w badanej próbie odnotowano bardzo wysoki wskaźnik satysfakcji kobiet ze świadczonej pracy. Przy czym był to jeden z czołowych powodów, dla których emigrantki nie powracają w dalszym ciągu do kraju. Wobec takiego obrazu badanych polskich emigrantek trafnym dopełnieniem ich sylwetki wydaje się być spostrzeżenie Z. Kawczyńskiej-Butrym (2009), która twierdzi, iż „*Ogólnie na zachodnim rynku Polki cieszą się uznaniem i są postrzegane jako pracownice bardzo ela-*

³⁵ www.bbw-gruppe.de (24.04.2013).

³⁶ www.ihk-nordwestfalen.de (24.04.2013).

styczne. *Wiele z nich w trakcie zatrudnienia za granicą kształci się i podnosi swoje kompetencje zawodowe*”³⁷.

Bibliografia

- Babiński G., *Polonia i emigracja z Polski na tle współczesnych przemian etniczności i migracji międzynarodowych*, [w:] *Polacy i Polonia na świecie: stan badań i ich perspektywy na XXI wiek: materiały z międzynarodowej konferencji naukowej – Suwałki, 15-17 września 2006 roku*, K. Dopierała, A. Sudoł (red.), Wydawnictwo „Hańcza”, Suwałki 2008.
- Bańka A., *Otwartość na nowe doświadczenia życiowe. Podstawy teoretyczne oraz struktura czynnikowa Skali Otwartości na Karierę Międzynarodową*, PRINT-B, Warszawa 2005.
- Bednarczyk H., *Ustawiczna edukacja zawodowa wobec europejskiego rynku pracy i kształcenia*, Edukacja Ustawiczna Dorosłych, nr 3, 2007.
- Budnikowski T., *Polacy na niemieckim rynku pracy*, Przegląd Zachodni, nr 2, 2011.
- CBOS, *Wyjazdy zarobkowe za granicę*, Komunikat z badań, Warszawa 2012.
- Główny Urząd Statystyczny, *Aktywność ekonomiczna ludności Polski I Kwartał*, Warszawa 2009, s. 89, [w:] http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL._pw_aktyw_ekonom_ludnosci_1kw_2009.pdf (4.05.2013).
- Jaźwińska E., *Metody ilościowe w badaniach nad migracjami międzynarodowymi*, Przegląd Polonijny, nr 3, 2005.
- Kawczyńska-Butrym Z., *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009.
- Kawczyńska-Butrym Z., *Migracje – zmiany położenia społecznego*, [w:] *Migracja wyzwanie XXI wieku*, M.S. Zięba (red.), Lubelska Szkoła Biznesu Sp. Fundacji Rozwoju KUL, Lublin 2008.
- Kępińska E., *Migracje sezonowe z Polski do Niemiec. Mechanizmy rekrutacji, rola rodziny i zróżnicowanie według płci*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
- Kriszan A., M. Szaniawska-Schwabe, *Nowa polska migracja do Niemiec w pogranicznych społecznościach lokalnych – perspektywa niemiecka*, [w:] *Znikająca zagranica*, A. Łada, J. Segeš Frelak (red.), Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012.
- Guziuk M., *Polacy – emigranci w Niemczech u schyłku XX i na początku XXI wieku. Bariery psychospołeczne*, [w:] *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość*, D. Lalak (red.), Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2007.
- Marek E., *Praca Polaków w Niemczech. Półtora wieku emigracji zarobkowej*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2008.
- Öztürk H., *Weiterbildungsbeteiligung von Menschen mit Migrationshintergrund in Deutschland*, Aus Politik und Zeitgeschichte, nr 5, 2009.
- Pallaske Ch., *Migration aus Polen In der Bundesrepublik Deutschland in den 1980er und 1990er Jahren: Migrationsverläufe und Eingliederungsprozesse in sozialgeschichtlicher Perspektive*, Waxmann, Münster 2002.
- Piorunek M., *Bieg życia zawodowego człowieka. Kontrast transformacji kulturowych*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009.
- Solarczyk-Ambrozik E., *Kształcenie ustawiczne w perspektywie globalnej i lokalnej. Między wymogami rynku a indywidualnymi strategiami edukacyjnymi*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2004.
- Stach A., *Imigranci i gasterbeiterzy*, Przegląd, nr 47, 2001, [w:] <http://www.przegląd-tygodnik.pl/pl/artykul/imigranci-gasterbeiterzy> (3.06.2013).
- Statistisches Bundesamt, *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit - Ausländische Bevölkerung. Ergebnisse des Ausländerzentralregisters*, Wiesbaden 2012.
- Statistisches Bundesamt, *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit - Bevölkerung mit Migrationshintergrund. Ergebnisse des Mikrozensus 2011*, Wiesbaden 2012.
- <http://www.obs-ev.de> (24.04.2013).
- <http://www.wisoak.de> (24.04.2013).
- www.bbw-gruppe.de (24.04.2013).
- www.ihk-nordwestfalen.de (24.04.2013).

³⁷ Z. Kawczyńska-Butrym, *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009, s. 106.